

Gospodarka elektroodpadami. Wyzwania na lata 2019–2023

Analiza sytuacji na rynku
gospodarowania zużytym
sprzętem elektrycznym
i elektronicznym oraz
rekomendacje

Raport przygotowany przez:

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Elektroodpady jako część gospodarki o obiegu zamkniętym	4
3. Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny w liczbach	5
Europa i świat	5
Polska	6
4. Wyzwania dla branży odpadowej na lata 2019–2023	7
Likwidacja szarej strefy	7
Wprowadzenie nowych regulacji dotyczących Re-use	8
Wprowadzenie unijnych przepisów dotyczących ekoprojektowania produktów elektronicznych	9
Przepisy o trwałości produktów w aspekcie sprzętu oświetleniowego	10
Zmiany w rozszerzonej odpowiedzialności producenta	10
Uregulowanie kwestii odbioru starego lub niekompletnego sprzętu	11
5. Dobre praktyki	11
Przykłady działań międzynarodowych	11
Przykłady działań w Polsce	12
6. Wnioski	13
7. Komentarze rynkowe	14

1. Wstęp

Procesom globalnego rozwoju technologicznego i bogacenia się społeczeństwa nieodłącznie towarzyszy wzrost odpadów, które powodują zagrożenie dla środowiska naturalnego. To rzeczywisty element postępu cywilizacyjnego dostrzeżony już w czasach pierwszej rewolucji przemysłowej, czyli wieku pary. Dziś u progu Gospodarki 4.0, z coraz większą liczbą wyrobów i produktów użytkowanych przez człowieka, odpady stanowią jedno z najważniejszych wyzwań XXI wieku.

Szczególnym rodzajem odpadów, który wymaga konkretnego i ściśle określonego postępowania są elektroodpady. Poniższy raport przedstawia aktualną sytuację na rynku gospodarowania zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym (dalej ZSEE), zbierając i podsumowując problemy pojawiające się na tym rynku oraz określając wyzwania dla niego na lata 2019–2023.

W dokumencie określono również konkretne rekomendacje działań, które powinny być jak najszybciej podjęte wspólnie przez biznes – uczestników tego rynku – oraz państwo.

Raport został stworzony przez organizację odzysku ElektroEko SA we współpracy z branżowymi organizacjami związanymi pośrednio z rynkiem elektroodpadów, zrzeszającymi największych producentów sprzętu elektrycznego i elektronicznego w Polsce: APPLiA Polska – związkiem pracodawców AGD oraz Związkiem Cyfrowa Polska.

2. Elektroodpady jako część gospodarki o obiegu zamkniętym

„Nie ma planu B, ponieważ nie ma planety B”

– powiedział w 2017 roku prezydent Francji Emmanuel Macron w reakcji na wypowiedzenie przez Stany Zjednoczone tzw. „paryskiego porozumienia klimatycznego”, które powstało dwa lata wcześniej i było pierwszym w historii powszechnym, prawnie wiążącym 195 krajów porozumieniem w dziedzinie klimatu.

Zakładało ono podjęcie ogólnosięciowych działań, które mają spowodować ograniczenie globalnego ocieplenia do wartości poniżej 2 stopni Celsjusza. Fakt jego wypowiedzenia przez jedną z największych gospodarek świata jest przykładem tego, jak trudno będzie znaleźć kompromis pomiędzy realizacją globalnych celów gospodarczych, społecznych i klimatycznych.

W Europie kolejnym krokiem w stronę, która ma godzić interesy wszystkich uczestników rynku jest wdrożenie Gospodarki o Obiegu Zamkniętym (GOZ) zakładającej globalną zmianę w łańcuchach produkcji i konsumpcji oraz dążącą do ponownego wykorzystania materiałów, z naciskiem na wykorzystanie odpadów, oraz zakładającej przedłużanie żywotności produktów ze szczególnym wykorzystaniem obszaru odpadów. Za taką koniecznością przemawiają dziś choćby liczby. Jak szacuje Organizacja Narodów Zjednoczonych **rokrocznie na całym świecie jest generowane średnio 50 mln ton zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, a wartość surowców, które te odpady zawierają wynosi przeszło 48 mld EUR.**

Ta kwota pokazuje, jak ogromny jest potencjał tkwiący w gospodarce odpadami ZSEE i jednocześnie niedoceniony gdyż obecnie tylko 20 proc. ZSEE trafia do właściwego systemu. A także jak wiele działań trzeba podjąć, by zarówno świadomość znaczenia tych odpadów oraz odpowiedzialność za realizację poziomów zbiórki ZSEE dotyczyły nie tylko producentów sprzętu elektronicznego i elektrycznego, ale również administracji, instytucji rządowych i samorządowych, firm handlowych oraz samych konsumentów.

To ogromna szansa – szacunki pokazują, że dzięki GOZ **Unia Europejska mogłaby osiągnąć po roczne oszczędności rzędu 630 miliardów dolarów netto, tj. około 3 proc. PKB.** Stąd też przejście na Gospodarkę o Obiegu Zamkniętym jest jednym z najwyższych priorytetów agend Wspólnoty Europejskiej.

W drodze do fundamentalnej zmiany modelu gospodarczego na GOZ od początku uczestniczy także Polska przyjmując odpowiednie regulacje:

Polski pakiet odpadowy

Obowiązujący od września 2018 roku, który został wprowadzony nowelizacją z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw, wprowadzający lepszą kontrolę nad podmiotami zbierającymi, magazynującymi i przetwarzającymi odpady. Jednym z celów tej regulacji było zapewnienie faktycznego wypełniania obowiązków również wynikających z modelu GOZ, dlatego przepisy wzmocniły Inspekcję Ochrony Środowiska dając możliwości i narzędzia do wykrywania i zwalczania nadużyć.

„Pakiet odpadowy UE”

Obowiązujący od lipca 2018 r. który tworzą dyrektywy: 2018/852 zmieniające dyrektywę w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych (94/62/WE), 2018/851 zmieniającą dyrektywę odpadową (2008/98/WE), 2018/850 zmieniającą dyrektywę w sprawie składowania odpadów (1999/31/WE),

2018/849 zmieniającą dyrektywy pojazdów wycofanych z eksploatacji (200/53/WE) i zmieniającą dyrektywę dotyczącą baterii i akumulatorów (2006/66/WE) oraz zmieniającą dyrektywę dotyczącą zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (2012/19/UE) nakłada na Państwa członkowskie wymogi w zakresie zapobiegania, ponownego użycia i recyklingu odpadów przekładając je nad składowaniem i spalaniem. Pakiet określa również ambitne cele recyklingu skupiając się na odpadach opakowaniowych. Zgodnie z nimi do 2025 r. do recyklingu ma trafić 65 proc. opakowań, pięć lat później – 70 proc. Ważną zmianą dla branży ZSEE przy wprowadzaniu pakietu odpadowego UE będzie wdrożenie zachęt do stosowania hierarchii postępowania z odpadami.

Mapę Drogową GOZ

10 września 2019 roku Rada Ministrów RP przyjęła przygotowany przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii dokument będący drogowskazem dla rozwoju systemu gospodarki o obiegu zamkniętym w Polsce wskazującym konkretne i konieczne do podjęcia działania. To jeden z dokumentów o charakterze strategicznym zawierający zestaw narzędzi nie tylko legislacyjnych, ale także problemowych, które mają na celu stworzenie warunków do wdrożenia nowego modelu gospodarczego na miarę odpowiedzialnej i zrównoważonej walki o ochronę klimatu.

3. Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny w liczbach

Europa i świat

Biorąc pod uwagę wszystkie rodzaje odpadów – w tym komunalnych, przemysłowych, budowlanych etc. – szacuje się, że **każdy mieszkaniec Ziemi generuje każdego dnia średnio około 800 gramów śmieci. Jedynie 0,1 proc. z tego stanowi masa ZSEE.**

Podobnie w Unii Europejskiej. Z wytwarzanych tu rocznie ponad 2,5 mld ton wszystkich odpadów pochodzących z działalności gospodarczej i z gospodarstw domowych, elektroodpady stanowią ich nie-

wielki ułamek. Jednak to one wykazują najwyższy wzrost w UE, osiągający tempo 3-5 proc. rocznie. Szacuje się, że rocznie w całej Unii powstaje średnio prawie 9,5 mln ton elektroodpadów, z tego ok. 3,6 mln ton jest zbieranych i poddawanych recyklingowi. Przeliczając na jednego mieszkańca UE wynika, że **każdy z obywateli Wspólnoty produkuje rocznie ok. 15,6 kg elektroodpadów, z których średnio 7 kg jest zbierane i przetwarzane.**

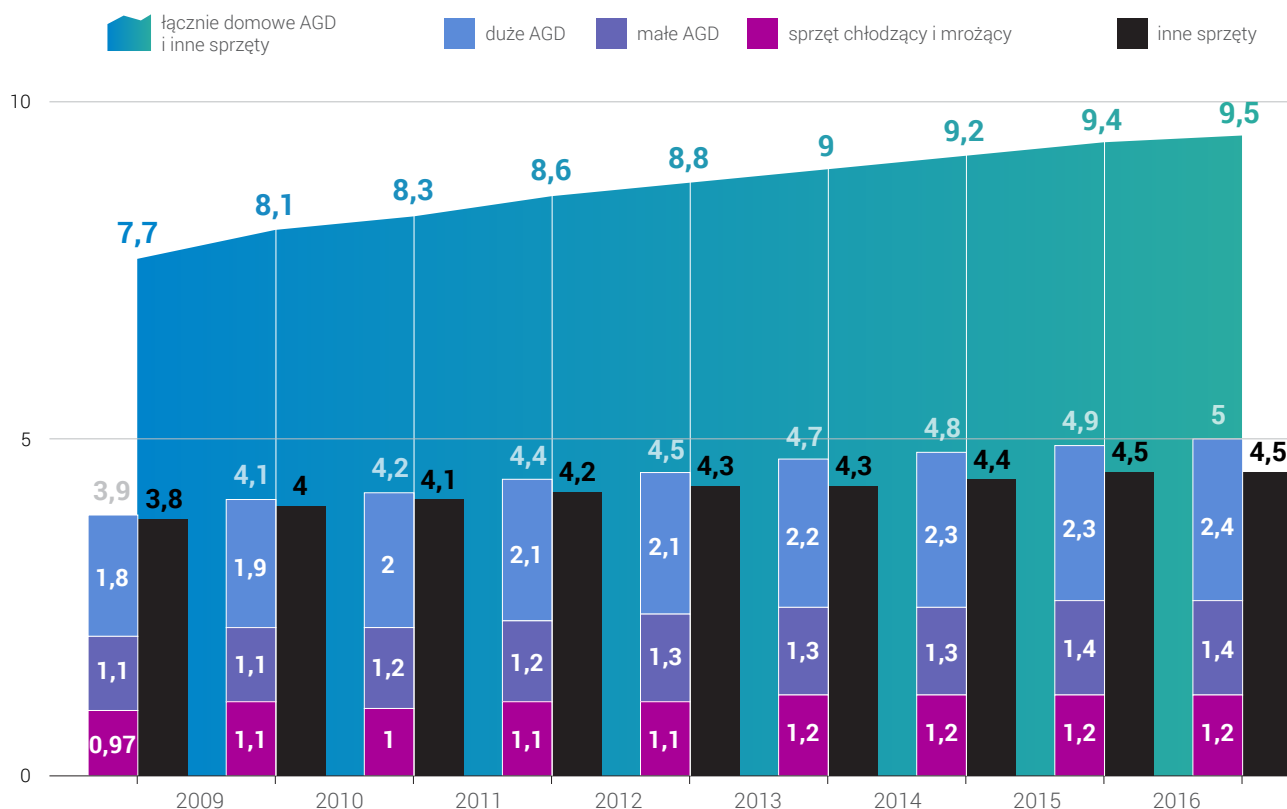
Jak wynika z danych Eurostatu największą ilość elektroodpadów rocznie rejestrują takie kraje jak Niemcy, Wielka Brytania oraz Francja. Polska zajmuje siódme miejsce spośród państw UE pod względem ilości zbieranego ZSEE.

Warto podkreślić, że zgodnie z unijnymi przepisami kraje wchodzące w skład Unii Europejskiej mają wyznaczone odgórnie obowiązkowe minimalne poziomy zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. W 2021 r. poziom ten będzie musiał wynosić co najmniej 65 proc. masy sprzętu wprowadzonego

na rynek. Dziś najlepiej w Europie najlepiej radzą sobie kraje skandynawskie. W Szwecji ponad 80 proc. masy sprzętu elektronicznego wprowadzanego jest zbierana i poddawana recyklingowi lub przygotowana do ponownego użycia. Wysokie poziomy zbiórki notują także Norwegia (75 proc. masy sprzętu wprowadzonego) oraz Szwajcaria (65 proc.), choć ich unijne przepisy nie dotyczą. Najgorzej ze zbiórką elektroodpadów radzą sobie w Rumunii (tylko 15 proc.), na Cyprze (20 proc.) oraz w Grecji (25 proc.).

Całkowita ilość ZSEE w Unii Europejskiej

w mln ton

Polska

Jak podaje GUS, w Polsce w 2017 r. wytworzono 126 mln ton odpadów, z czego 9,5 proc. (12 mln ton) stanowiły odpady komunalne. W stosunku do roku poprzedniego jest to wzrost o 2,7 proc. i oznacza zwiększenie ilości wytworzonych odpadów komunalnych na jednego mieszkańca Polski z 303 kg w 2016 r. do 311 kg w 2017 r. Przy czym warto zauważyć, że jest to jeden z najniższych wskaźników wśród krajów Unii Europejskiej.

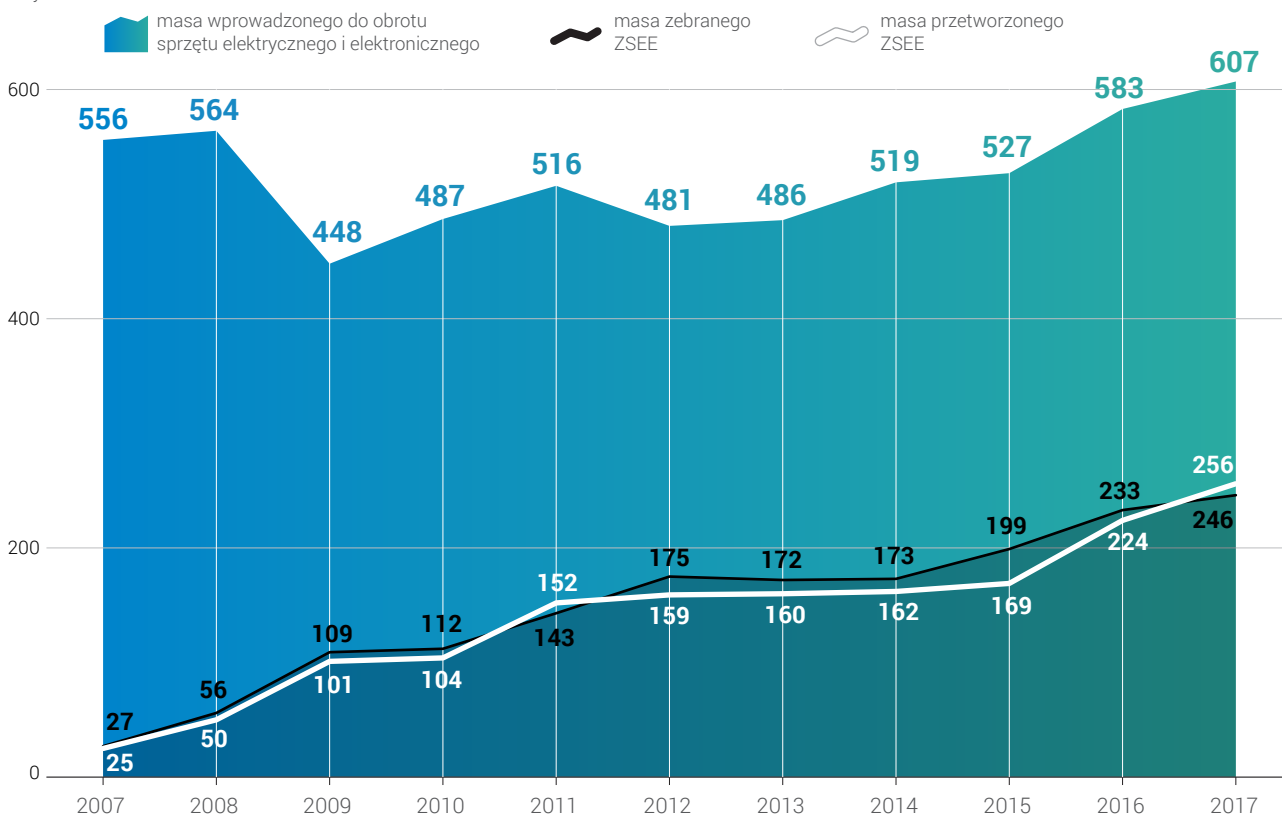
Według danych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (GIOŚ) poziom zbiórki ZSEE w 2017 r. wzrósł o 10 proc. w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniósł 246 tys. ton zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego w tym 227 tys. ton z gospodarstw domowych. Najwięcej zebrano wielko-

gabarytowych urządzeń gospodarstwa domowego (52 proc.), sprzętu teleinformatycznego i telekomunikacyjnego (10 proc.) oraz sprzętu konsumenckiego i paneli fotowoltaicznych (10 proc.). W przeliczeniu na 1 mieszkańca zebrano 6,4 kg zużytego sprzętu, co oznacza, że Polska osiągnęła wymagany przez Komisję Europejską poziom zbiórki sprzętu (4 kg na mieszkańca). Wskaźnik ten w ciągu ostatnich 10 lat wzrósł kilkakrotnie (w 2007 r. wynosił 0,71 kg na mieszkańca).

2018 r. to kolejny rok z rzędu, kiedy odnotowano wzrost poziomu zbiórki elektroodpadów. Z danych GIOŚ wynika, że przy 660 tys. ton sprzętu wprowadzonego na rynek, zużytego sprzętu zebrano 329 tys. ton, z czego przetworzono 321 tys. ton.

Poziom zbiórki odpadów i recyklingu w Polsce

w tys. ton

4. Wyzwania dla branży odpadowej na lata 2019–2023

Nowe regulacje w zakresie Pakietu Odpadowego Unii Europejskiej, zarówno te zwiększające rolę hierarchii postępowania z odpadami, które Polska powinna wdrożyć najpóźniej do lipca 2020 r., jak i bezpośrednio obowiązujące rozporządzenia Komisji Europejskiej w sprawie ekoprojektu z uwzględnieniem elementów zasobooszczędności i naprawialności sprzętu, oznaczają dla całej branży ZSEE zmianę priorytetów i zadań w najbliższych latach.

Aby sprostać nowym wyzwaniom niezbędna będzie kontynuacja partnerskiego dialogu wszystkich stron

zaangażowanych w proces zmian, który zaowocuje dobrymi, transparentnymi regulacjami. Biorąc pod uwagę termin wejścia w życie nowych przepisów, czasu na rozwiązanie najpilniejszych problemów pozostaje niewiele. A każdy dzień zwłoki oznacza straty nie tylko dla branży, ale także dla budżetu państwa. Poniżej w sposób ogólny określono najważniejsze i najpilniejsze wyzwania, jakie stoją przed branżą oraz przed nowym Parlamentem i Rządem RP w latach 2019–2023.

Likwidacja „szarej strefy”

Szacuje się, że „szara strefa” w gospodarce odpadami rocznie kosztuje Polaków średnio ok. 750 mln zł z tytułu utraconych przychodów z VAT, CIT oraz PIT.

Zupełnie nowa Ustawa o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym, którą uchwalono 11 września 2015 r. i która weszła w życie na początku 2016 r.

miała na celu poprawę funkcjonowania systemu gospodarowania ZSEE. Szereg zmian, jakie wówczas wprowadzono – jak choćby zmiana ilości i zakres grup sprzętu czy zakaz przyjmowania sprzętu niekompletnego – oraz kolejno wprowadzenie nowych audytów nad przedsiębiorstwami, które zajmują się zbiórką i przetwarzaniem ZSEE nie wyeliminowały jednak ryzyka występowania patologii w gospodarowaniu elektroodpadami. Rozwiązania, które za jej pomocą wprowadzono okazały się niewystarczające, bo jak wskazują uczestnicy tego rynku oraz analizy ekspertów, np. raport Najwyższej Izby Kontroli z 2017 r. nie zlikwidowały szarej strefy w tym obszarze.

W ocenie branży konieczne jest wprowadzenie narzędzi i instrumentów prawnych, które pozwalałyby monitorować system oraz skutecznie kontrolować podmioty, które w nim funkcjonują. Ich brak powoduje, że dziś nadal istnieje pole dla funkcjonowania nieuczciwych firm, które w rzeczywistości przetwarzają zużyty sprzęt jedynie „na papierze” – tzw. wirtualne elektroodpady czyli takie, które w rzeczywistości nie zostały zebrane i przetworzone. Ponieważ firmy te nie ponoszą faktycznych kosztów wynikających ze zbierania, przetwarzania i recyklingu, ich oferty prawdopodobnie okażą się tańsze niż te pochodzące od uczciwych przedsiębiorców. Zaś producenci nie mają możliwości realnej oceny wiarygodności takich ofert. Problem jest szczególnie istotny, gdyż dzisiejsze regulacje zakładają pełną odpowiedzialność po stronie wprowadzających za realizację obowiązków wynikających z Ustawy o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym, co przy braku skutecznych narzędzi oceny wiarygodności podmiotów na rynku grozi nadmiernym ryzykiem po stronie tych wprowadzających. W przypadku pierwszej grupy ZSEE, w której znajdują się sprzęty chłodnicze z F-gazami, pięć zakładów przetwarzania realizuje obowiązek odpowiadający 80 proc. rynku. Statystycznie, jakkolwiek awaria instalacji skutkują-

ca wielomiesięcznym przestojem prac stwarza realne ryzyko niewykonania obowiązku przez blisko 20 proc. wprowadzających w takiej grupie. System kar nie przewiduje alternatywnych rozwiązań w takich nadzwyczajnych przypadkach.

Jak wskazuje Raport Najwyższej Izby Kontroli dotyczący systemu zarządzania ZSEE, jednym z najbardziej rozpowszechnionych przejawów „szarej strefy ZSEE” jest nieprofesjonalny demontaż zebranego zużytego sprzętu odbywający się w prymitywnych warunkach, często poza zakładami przetwarzania (najczęściej w punktach skupu złomu) lub w zakładach przetwarzania o niskim standardzie technologicznym, czyli w miejscach do tego nieprzygotowanych. Wiele z tych zakładów nie ma też odpowiednich technologii. Dziś, wystarczy bowiem uzyskać wpis do rejestru w Urzędzie Marszałkowskim, aby móc przetwarzać sprzęt.

By ukrócić zjawisko występowania „szarej strefy”, potrzebne jest jak najszerze wdrożenie nowoczesnych narzędzi informatycznych, które pozwolą na szybki i efektywny monitoring przepływu elektrośmieci oraz wykrywanie patologii w postaci np. fikcyjnych zbiorów elektroodpadów. Jednym z technicznych narzędzi kontroli nad odpadami ma być uruchamiana przez rząd Baza Danych o Odpadach (BDO), która ma ułatwić pracę organów kontroli i w praktyce automatycznie wykluczyć część powstających w systemie nieprawidłowości (np. wirtualnych dokumentów potwierdzających recykling). Pilotaż nowego modułu BDO pozwalającego na raportowanie on-line rozpoczął się 6 września 2019 roku. Docelowo od 1 stycznia 2020 roku cały obieg dokumentów związanych z gospodarką odpadami, w tym składanie wniosków, prowadzenie ewidencji i składanie sprawozdań, będzie się odbywać elektronicznie w BDO. W naszej ocenie to dobry kierunek we wdrażaniu niezbędnych zmian.

Wprowadzenie nowych regulacji dotyczących Re-use

Gospodarka o Obiegu Zamkniętym wprowadza nowe podejście do produktu. Idea GOZ sprowadza się w zasadzie do trzech słów: Re-duce (ograniczaj), Re-use (użyj ponownie), i Re-cycle (segreguj i prześlij do recyklingu). Zakłada ona, że można nadać kolejne życie każdemu materiałowi i surowcowi dzięki przebudowaniu produktu lub jego rozłożeniu na elementy, wykorzystując je ponownie.

O ile zasada RE-USE jest ogólnie słuszna i warta stosowania, o tyle związany z nią proces przygotowania do ponownego użycia ZSEE, określony w Dyrektywie UE w sprawie odpadów oraz Ustawie o

zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym, nie chroni w pełni producentów sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz ich produktów. W krajowej i unijnej legislacji brakuje mechanizmów kontroli choćby w postaci obowiązkowych standardów i wytycznych regulujących proces przetwarzania oraz przygotowania do ponownego użycia zużytego sprzętu. Brakuje nadzoru nad tym, ile i jakich typów przetworzonego sprzętu elektronicznego trafia ponownie na rynek oraz czy spełnia on normy bezpieczeństwa. Producenci sprzętu nie mają zatem możliwości kontroli nad takim przetworzonym sprzętem

i w przypadku jego awarii nie wiadomo, kto ponosi odpowiedzialność – zakład przetwarzania czy sam producent sprzętu.

Problemem jest także brak świadomości i pewności konsumentów, jaki produkt nabywają – nie ma bowiem żadnych obowiązków informacyjnych o tym, że dany sprzęt został przetworzony i nie jest produktem oryginalnym. Producenci sprzętu wprowadzanego w ramach RE-USE powinni uzyskiwać wiedzę o dokonywanych procesach RE-USE, a dokonujący tego procesu powinni być odpowiedzialni za spełnienie norm bezpieczeństwa oraz norm środowisko-

wych produktów. Z kolei konsumenci powinni mieć pełną świadomość, jaki sprzęt nabywają np. dzięki właściwemu oznakowaniu i informacji przy sprzedaży takiego produktu.

Dodatkowo, w stosowaniu zasady RE-USE warto uwzględnić nowy trend służący ograniczeniom w odpadach ZSEE – czyli programy produktów refurbished (urządzeń odnowionych). Zwykle dotyczą one produktów powystawowych lub z tzw. zwrotów konsumenckich, których sprzedawca nie może sprzedać jako nowe. W takim przypadku recyklingowi podlegają wyłącznie elementy uszkodzone, a nie całe urządzenia.

Wprowadzenie unijnych przepisów dotyczących ekoprojektowania produktów elektronicznych

W marcu 2021 roku zaczną obowiązywać unijne przepisy wprowadzające wymogi GOZ do projektowania sprzętu. W nowych przepisach Komisja Europejska główny nacisk kładzie na to, aby dostępne na rynku UE urządzenia elektroniczne były energooszczędne – zużywające mniej prądu i wody. Unijni urzędnicy oszacowali, że przyniesie to realne oszczędności na energii – nawet 167 terawatogodzin rocznie do 2030 r. oraz przyczyni się do redukcji emisji CO₂ – o 46 mln ton.

W nowych przepisach dla każdego typu sprzętu wyznaczono czas, w jakim producenci muszą zapewnić dla konsumentów bądź serwisów naprawy dostęp do części zamiennych urządzenia oraz do jego oprogramowania. Urządzenia mają być także tak projektowane, żeby było łatwiej jej przetwarzać, odzyskiwać lub poddawać recyklingowi.

Jednak w unijnych przepisach widać też pewną sprzeczność. Z jednej strony celem regulacji jest redukcja emisji dwutlenku węgla i oszczędność na energii. Z drugiej KE staje po stronie radykalnych środowisk prokonsumenckich, które chciałyby długoletnich, nawet 10-letnich gwarancji na urządzenia, tj. M.in. Pralki czy lodówki. Jednak żeby mówić o realnych zyskach środowiskowych konsumenci muszą co jakiś czas dokonywać wymiany urządzeń, aby korzystać z coraz to nowych, lepszych rozwiązań inżynierskich – energooszczędnych i mających mniej szkodliwy wpływ na środowisko.

Producenci zwracają uwagę także na fakt, że współcześnie sprzęty są bardziej dostępne oraz szybko zmieniają się pod względem innowacji technologicznych, dlatego klienci częściej je wymieniają na nowe. Skraca się więc czas oraz chęć ich użytkowania, a nie żywotności.

Jak wynika z szacunków producentów elektroniki, obecnie np. Polacy wymieniają swoje telewizory na nowe średnio co 7 lat. Warto również zauważyć, że jedna trzecia wyrzucanych elektroodpadów to działające urządzenia. Z kolei z badań APPLiA Europe wynika, że ponad 80 proc. zgłaszanych usterek w sprzęcie elektronicznym kończy się skuteczną naprawą.

Najważniejsze zmiany:

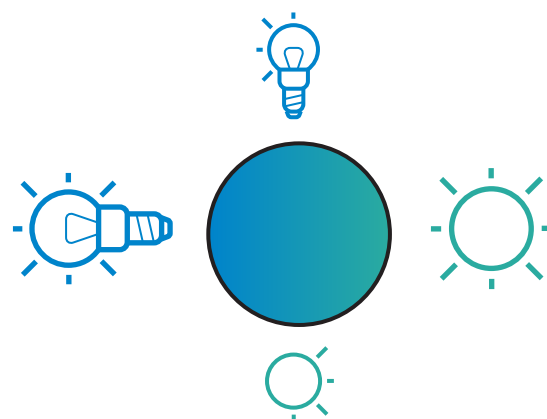
- ustanowienie maksymalnych poziomów zużycia prądu i wody przez urządzenia, co ma spowodować, że urządzenia AGD i RTV będą bardziej energooszczędne,
- wprowadzenie wymogów informacyjnych (do ujęcia w instrukcji obsługi lub na panelach),
- wprowadzenie wymogów funkcjonalnych, jak np. nowe parametry programów eko w pralkach,
- obowiązek udostępniania części zamiennych i informacji o naprawie profesjonalnym serwisom,
- obowiązek udostępniania konsumentom części, których wymiana nie wpływa na bezpieczeństwo funkcjonowania urządzenia.

Przepisy o trwałości produktów w aspekcie sprzętu oświetleniowego

Nieco inaczej ta kwestia przedstawia się w przypadku sprzętu oświetleniowego, który należy do grupy najczęściej używanych urządzeń elektrycznych. O skali wyzwania świadczy fakt, że w Polsce w samych gospodarstwach domowych stosuje się około 300 milionów źródeł światła, które są zamontowane w kilkuset milionach opraw oświetleniowych. Do tego należy dodać kilkanaście milionów opraw oświetleniowych wraz z zamontowanymi w nich źródłami światła, które dostarczają oświetlenie w sektorach publicznym i prywatnym.

Od kilku lat rynek oświetleniowy na świecie i w Polsce znajduje się w fazie dynamicznej transformacji z technologii analogowej (żarówki tradycyjne, różnego rodzaju świetlówki, w tym świetlówki energooszczędne oraz lampy wyładowcze) do technologii cyfrowej (LED). Wyzwanie, przed jakim stoją producenci sprzętu oświetleniowego nie wynika obecnie z jego trwałości, bo sama technologia LED przynosi rozwiązanie i znacznie tę trwałość wydłuża, ale wynika z konieczności właściwego zagospodarowania odpadów powstających w wyniku wymiany sprzętu oświetleniowego. Należy tutaj podkreślić, że szeroka gama konwencjonalnych źródeł światła stanowi odpad niebezpieczny (np. świetlówki liniowe, które w 80 proc. wykorzystywane są do oświetlenia publicznej infrastruktury wewnętrznej) i odpad ten

wymaga szczególnej troski wszystkich uczestników procesu. Z tego też powodu, wymagane minimalne poziomy zbiórki i przetworzenia zużytych lamp są znacznie wyższe od pozostałych grup i rodzajów sprzętu. Transformacja w kierunku technologii LED i związana z nią wymiana obecnej infrastruktury zajmie jeszcze wiele lat. Winna się ona odbywać w sposób zrównoważony, dając przemysłowi i użytkownikom końcowym odpowiedni czas na dostosowanie się do zachodzących zmian, a powstający odpad winien być – przez cały okres zmian – we właściwy sposób zagospodarowywany. Wiodącą rolę odgrywają i będą w nim odgrywać organizacje odzysku.

Zmiany w rozszerzonej odpowiedzialności producenta

Zasada rozszerzonej odpowiedzialności producenta została wprowadzona Ustawą o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym, która w zamyśle miała zachęcać producentów do projektowania urządzeń z uwzględnieniem ich przyszłego, ponownego użycia i recyklingu oraz uwzględnić w cenach produktów koszty ich wycofania z eksploatacji. Miałyby to wpłynąć na obniżenie kosztów i zwiększenie efektywności gospodarowania odpadami. Wiąże się to jednak z koniecznością pokrywania przez producentów sprzętu RTV i AGD całości kosztów gospodarowania odpadami powstałymi z produktów wprowadzanych przez nich do obrotu, w tym: koszty selektywnej zbiórki, sortowania oraz przetwarzania (z uwzględnieniem celów wymaganych do spełnienia w zakresie gospodarowania odpadami oraz dochodów z ponownego użycia lub sprzedaży surowców wtórnych pochodzących z ich produktów), koszty zapewniania odpowiednich informacji dla po-

siadaczy odpadów oraz koszty gromadzenia danych i sprawozdawczości.

W opinii branży wysokość wkładów finansowych płaconych przez producentów, jeżeli miałyby być zróżnicowana, to na podstawie przejrzystych, mierzalnych oraz zharmonizowanych ma poziomie unijnym kryteriów. Problem w tym, że takie podejście może powodować, że koszty wynikające ze stosowania rozszerzonej odpowiedzialności producenta będą rosły. Bowiem choć konsumenci są zobowiązani do selektywnego pozbywania się elektroodpadów, nie zawsze jest to przestrzegane. Dotyczy to przede wszystkim małych urządzeń RTV i AGD, które niestety ciągle wyrzucane są do koszy z odpadami komunalnymi. A to powoduje, że taki zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny trudno wydobyć i wprowadzić go do właściwego systemu. To utrudnia wprowadzającym sprzęt do systemu na wypełnienie swoich obowiązków.

Uregulowanie kwestii odbioru starego lub niekompletnego sprzętu

Obowiązująca Ustawa o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym daje konsumentowi możliwość oddania starego sprzętu podczas zakupu w sklepie lub dostawy nowego sprzętu – pod warunkiem, że jest to sprzęt tego samego rodzaju. Konsument może podjąć taką decyzję bez wcześniejszego uprzedzenia np. w momencie, gdy otrzyma produkt do domu. Ale pojawia się problem, gdy nastąpi odmowa przyjęcia takiego sprzętu, np. kiedy dostarcza go kurier.

W naszej opinii konieczne jest zastosowanie modelu holenderskiego, gdzie konsument przy zamawianiu

produktu deklaruje, czy w czasie dostawy nowego sprzętu elektronicznego chce oddać ten zużyty.

Podobny dziś problem z odbiorem sprzętu występuje, gdy jest on niekompletny. Przepisy umożliwiają odbiór tego typu zużytego sprzętu jedynie przez sklepy, zakłady przetwarzania i punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK). Konieczne jest doprecyzowanie w Ustawie pojęcia sprzętu niekompletnego, a także umożliwienie zbierania tego typu sprzętu przez organizacje odzysku.

5. Dobre praktyki

Każda rewolucja zaczyna się od zmiany sposobu myślenia. Wyzwanie, jakim jest walka o ochronę klimatu, powinien podjąć nie tylko biznes i instytucje państwowe ale przede wszystkim społeczeństwo.

Żadna, nawet najlepsza regulacja nie spowoduje sama z siebie aktywnych działań i proaktywnych postaw obywateli. Mimo, że producenci sprzętu RTV i AGD oraz oświetleniowego realizują działania edukacyjne, niezbędna jest powszechna kampania

z zaangażowaniem przedstawicieli państwowej administracji – także tej na najwyższym szczeblu. Tak już się dzieje w innych krajach, nie tylko członkowskich UE i z tych przykładów powinna czerpać polska branża sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

Przykłady działań międzynarodowych

#CircularCulture

Projekt producentów AGD zrzeszonych w związku APPLiA zakładający promocję inicjatyw wpisujących się w gospodarkę obiegu zamkniętego. Stanowi on platformę do wymiany doświadczeń i praktyk w zastosowaniu innowacyjnych rozwiązań w zakresie takich tematów jak np. recykling czy efektywne gospodarowanie surowcami i materiałami.

Heel Holland Recyclet

Inicjatywa producentów sprzętu RTV i AGD, firm zajmujących się ZSEE, instytucji samorządowych oraz organizacji pozarządowych upowszechniająca postawy ekologiczne oraz monitorująca na bieżąco stan krajowej zbiórki e-śmieci. Według organizatorów, przeciętna holenderska rodzina ma w domu ok. 100 sztuk sprzętu elektrycznego lub elektronicznego, który nie jest wykorzystywany. Stąd też

w ramach Heel Holland Recyclet organizowany jest Krajowy Tydzień Recyklingu, podczas którego w mediach przeprowadzana jest kampania „Wszyscy przetwarzają!” przybliżająca obywatelom problem, jakim jest ZSEE.

PACE – Platform for Accelerating the Circular Economy

Międzynarodowa, publiczno-prywatna platforma współpracy i akcelerator projektów na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym. Program PACE został

zainaugurowany podczas dorocznego spotkania Światowego Forum Ekonomicznego w 2018 r. i ma na celu wspierania działań publiczno-prywatnych oraz współpracy w zakresie GOZ.

Tworzą ją przedstawiciele firm, jak np. IKEA, Veolia, ING, Apple, Unilever; rządy m.in. Słowacji, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Rwandy, Japonii, Danii, Holandii czy Chin oraz organizacji takich, jak: World Business Council for Sustainable Development, World Wildlife Fund, International Resource Panel, World Resources Institute, Global Environment Facility oraz World Economic Forum. Projekty, które realizują skupione są na pięciu podstawowych obszarach tematycznych: elektronika, plastik, żywność, BIO-gospodarka oraz modele i rynki biznesu.

Przykłady działań w Polsce

Międzynarodowy Dzień Bez Elektrośmieci

Cykliczne wydarzenie, którego obchody przypadają na październik, mające na celu zwrócenie uwagi na tematykę elektrośmieci. Inicjatywa, zainicjowana została przez międzynarodową organizację WEEE Forum, a jego organizatorem w Polsce jest ElektroEko, które wraz z partnerami realizuje program działań edukacyjnych skierowanych do konsumentów, mediów, instytucji oraz przedsiębiorców. Pierwsza edycja, która miała miejsce w 2018 r. odbyła się w ponad 40 krajach świata, w tym m.in. w Wielkiej Brytanii, Austrii, Norwegii, we Włoszech, a także w Australii czy Kanadzie. W obchody wydarzenia w roku 2019 włączyło się 86 organizacji non-profit z 42 krajów z całego świata.

Więcej na www.dzienbezelektrosmieci.pl

Program Edukacyjny „Moje miasto bez elektrośmieci”

To autorski pomysł ElektroEko na realną pomoc dla samorządów we wdrażaniu zapisów dotyczących zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego wynikających z nowelizacji Ustawy o Utrzymaniu Porządku i Czystości w Gminach. Program adresowany jest do szkół podstawowych, przedszkoli oraz gmin. Placówki oświatowe otrzymują pakiety bezpłatnych materiałów edukacyjnych oraz mają możliwość korzystania z Funduszu Oświatowego, w ramach którego mogą wyposażać szkoły w pomoce

dydaktyczne. Natomiast samorządy w ramach programu mogą liczyć na budowę efektywnego systemu zbierania ZSEE. Program realizowany jest w ponad 3500 placówek oświatowych w całej Polsce. A do tej pory już blisko tysiąc szkół może pochwalić się otrzymaniem nagród za zbieranie elektrośmieci, a ponad 40 proc. placówek oświatowych skorzystało z Funduszu Oświatowego.

Więcej na www.mmbe.pl

Publiczna kampania edukacyjna „Już nie świeci? Oddaj do elektrośmieci”

To kampania, którą ElektroEko rozpoczęło w październiku 2019 r. Celem kampanii jest szeroka edukacja w zakresie właściwego postępowania ze zużytym sprzętem oświetleniowym. Należy podkreślić, że ElektroEko od początku funkcjonowania w sposób aktywny zbiera zużyty sprzęt oświetleniowy, przywiązując wiele uwagi do właściwego gospodarowania zużytymi źródłami światła, których część stanowi odpad niebezpieczny. Taki sprzęt nie stanowi zagrożenia, gdy jest właściwie zagospodarowany, a ponadto stanowi cenne źródło surowców wtórnych i to jest jednym z kluczowych celów kampanii. Bo trzeba wiedzieć, że prawie 90 proc. materiałów pochodzących ze zużytego sprzętu oświetleniowego, otrzymywanych w procesach odzysku i recyklingu, można wykorzystać ponownie.

Więcej na www.zuzyteoswietlenie.pl

6. Wnioski

Rewolucja cywilizacyjna, jaką niesie za sobą zmiana modelu gospodarczego na gospodarkę o obiegu zamkniętym dotyczyć będzie wszystkich biorących w niej udział – zarówno projektantów urządzeń, ich producentów, firm zajmujących się sprzedażą, jak i odzyskiem sprzętu, instytucji rządowych i samorządowych, a także samych konsumentów.

Świadomość realizacji koniecznych zmian, ale także odpowiedzialność powinny zatem obejmować każdy podmiot uczestniczący w tym procesie. Odpowiedzialność powinna także obejmować każdego uczestnika w tym wyjątkowym łańcuchu wartości – od człowieka i całego społeczeństwa przez szeroko rozumiany biznes, środowisko, aż do samej gospodarki.

W powyższym raporcie przygotowanym przez ElektroEko we współpracy ze Związkiem Cyfrowa Pol-

ska oraz APPLiA Polska przedstawiono kluczowe aspekty związane z organizacją systemu gospodarki użytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym (ZSEE).

Przez globalny pryzmat wytwarzania odpadów zostały przedstawione główne problemy, z jakimi musi się mierzyć branża producentów urządzeń RTV i AGD w Polsce i jakich wyzwań wymaga ich rozwiązanie w latach 2019–2023.

Najważniejsze wyzwania na lata 2019-2023 to:

1. Kontynuacja niezbędnego partnerskiego dialogu branży oraz instytucji państwowych, który zaowocuje transparentnymi i akceptowalnymi przez wszystkie strony zasadami funkcjonowania systemu gospodarowania ZSEE.
2. Szerokie wdrażanie dobrych praktyk i standardów chroniących wszystkich uczestników rynku.
3. Wspólna i konsekwentna walka z nieuczciwymi przedsiębiorcami, których działalność negatywnie wpływa na odbiór społeczny problemu.
4. Prowadzenie przez państwo skutecznego nadzoru nad systemem gospodarowania użytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym.
5. Podjęcie wspólnie z dużym udziałem strony państwowej niezbędnych działań w zakresie komunikacji społecznej w celu poszerzania wiedzy na temat zarówno samej kwestii odpadów, jak i rozwiązań służących ich ograniczaniu.

Czy wiesz, że...:

Ze zużytego komputera i monitora o wadze 27 kg możemy odzyskać m.in.:

6,8 kg szkła	6,2 kg tworzyw sztucznych	ok. 5,6 kg stali	ok. 1,9 kg miedzi
ok. 3,8 kg aluminium		1,7 kg ołowiu	

Europejczycy posiadają w domach prawie

8 mld sztuk AGD. Łącznie ważą one 67 mln ton, czyli 132 kg na osobę. W tej masie są prawie 4 mln ton miedzi i ponad 2 mln ton aluminium.

Materiały ze zużytych telefonów komórkowych: **złoto, platynę, srebro, miedź**, można wykorzystać do wytwarzania plomb dentystrycznych czy nawet instrumentów muzycznych.

90% materiałów pochodzących ze zużytej świetlówki można wykorzystać do produkcji innych urządzeń. W procesach odzysku otrzymuje się wiele cennych surowców: szkło, aluminium, luminofor i metaliczną rtęć.

7. Komentarze rynkowe

„Potrzebny dialog w tworzeniu nowego prawa o rynku ZSEE”

Branża elektrotechniki, choć młoda, stała się prekursorem istotnych zmian w sektorze gospodarki odpadami. Po raz pierwszy skutecznie i na dużą skalę zastosowano w praktyce ideę rozszerzonej odpowiedzialności producenta, która umożliwiła finansowanie rozwoju wielu nowych przedsiębiorstw na rynku polskim. Stworzono system selektywnej zbiórki i zadbano o masową edukację społeczeństwa. Oczywiście przyszło to z wielkim trudem i wspomnieć tu należy chociażby żmudną walkę z szarą strefą. Jako branża borykamy się z nadal z nieuczciwą konkurencją, inflacją prawa, czy oporem społecznym. Mamy jednak świadomość, że skutecznie dbamy o środowisko, wzmacniamy polską gospodarkę i wyznaczamy trendy, którymi

WOJCIECH KONECKI

Dyrektor Generalny,
Członek Zarządu APPLiA Polska

podążać będzie chociażby sektor komunalny czy opakowaniowy. Do pełnego i owocnego rozwoju rynku potrzebujemy dialogu podczas tworzenia nowego prawa oraz skutecznego nadzoru ze strony właściwych instytucji. Samych siebie będziemy motywowali do dedykowania kolejnych środków na poprawę skuteczności działania. Jesteśmy bowiem świadomi, że zbierając rocznie kilkaset tysięcy ton odpadów odkrywamy w Polsce olbrzymią kopalnię cennych surowców zawierającą chociażby metale ziem rzadkich, tak potrzebnych do zrealizowania skoku cywilizacyjnego naszego kraju. Wszystko to powinno być odpowiednio komunikowane, i ten raport w szerzeniu cennej wiedzy istotnie pomaga.

„Musimy dopracować ustawę o ZSEE”

Dla zrównoważonej polityki środowiskowej istotne jest, by sprzęt RTV i AGD był właściwie zaprojektowany, przetworzony po użytkowaniu i wprowadzony do ponownego użycia lub poddany recyklingowi. Niestety, Ustawa o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (ZSEE), która miała to gwarantować i która dziś obowiązuje jest niedoskonała w wielu aspektach. Przykład: cały czas brakuje systemowego nadzoru nad tym, ile i jaki typ przetworzonego sprzętu elektronicznego trafia ponownie na rynek oraz czy spełnia on jakiegokolwiek normy bezpieczeństwa.

Dlaczego dla naszej branży to takie ważne? Bo producenci sprzętu nie mają żadnej możliwości kontroli nad takim przetworzonym sprzętem i w przypadku jego awarii nie wiadomo, kto ponosi odpowiedzialność za

MICHAŁ KANOWNIK

Prezes Związku Cyfrowa Polska

niego – zakład przetwarzania czy sam producent sprzętu. Problemy rodzą też wykluczające siebie nawzajem przepisy. Z jednej strony mamy dyrektywę, która nakazuje, by z roku na rok państwa członkowskie wykazywały coraz większą zbiórkę elektroodpadów. A z drugiej pojawiają się regulacje, które mają na celu ograniczenie ilości elektroodpadów.

By uzdrowić sytuację, należy do kwestii zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, gospodarki o obiegu zamkniętym oraz innych kwestii związanych choćby z polityką środowiskową podchodzić w sposób całościowy. Bo nie może być tak, że jedna ustawa reguluje jedno, a inna stoi do tego w sprzeczności. Jestem przekonany, że w pierwszej kolejności należy dopracować ustawę o ZSEE.

- Undo Move
- Redo

- Zoom In
- Zoom Out